

Το ραντεβού Τσίπρα-Ιερώνυμου και το ήρεμο κλίμα στις σχέσεις Εκκλησίας-κράτους

Μια «ιερή» συμφωνία

Του ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΟΥΝΙΑ
dimitriskounias@yahoo.com

Το ήρεμο κλίμα στις σχέσεις μεταξύ της Αρχιεπισκοπής Αθηνών και του Μεγάρου Μαξίμου επανήλθε τις τελευταίες ημέρες, μετά την τήρηση της δέσμευσης του πρωθυπουργού, Αλέξη Τσίπρα, προς τον κ. Ιερώνυμο ότι δεν θα ενέτασσε στις προτάσεις του για την αναθεώρηση του Συντάγματος αλλαγές στις σχέσεις Εκκλησίας-κράτους.

Πριν από περίπου ενάμιση μήνα ο κ. Τσίπρας είχε συνάντηση με τον Αρχιεπίσκοπο και σε καλό κλίμα -παρα την κόντρα που είχε αναπτυχθεί τότε μεταξύ του υπουργού Παιδείας και της Συνόδου για το μάθημα των Ορθοσκευτικών- είχε δεσμευθεί ότι δεν θα υπήρχαν αιφνιδιασμοί. Η «ιερή» αυτή συμφωνία επιβεβαιώθηκε με τον καλύτερο τρόπο από τον πρωθυπουργό κατά την παρουσίαση των προτάσεών του για τη συνταγματική αναθεώρηση.

Ικανοποίηση για την τήρηση των δεσμεύσεων του πρωθυπουργού προς τον Αρχιεπίσκοπο σχετικά με την πρόταση αναθεώρησης του Συντάγματος

Η εξέλιξη αυτή, όπως ήταν φυσικό, έγινε δεκτή με ικανοποίηση από το σύνολο της ιεραρχίας, καθώς στη Μονή Πετρακίου υπερισχύει πλέον η άποψη ότι το θέμα του διαχωρισμού Εκκλησίας-κράτους θα κλείσει οριστικά. Ωστόσο, όπως εξήγησε ο πρωθυπουργός και στον κ. Ιερώνυμο στην τελευταία τους συνάντηση, υπάρχουν πολλά ζητήματα, όπως, για παράδειγμα, η προσευχή στα σχολεία, η καθιέρωση του πολιτικού όρκου, το σύμφωνο συμβίωσης και η καύση των νεκρών, τα οποία η κυβέρνηση θα υποχρεωθεί να προωθήσει, υπακούοντας στις θέσεις της Ε.Ε. που έχουν σχέση με τα ανθρώπινα δικαιώματα.

ΑΠΟΨΕΙΣ. Η Εκκλησία έχει καταθέσει τις απόψεις της για τα ζητήματα αυτά, με αρκετούς μητροπολίτες να υποστηρίζουν στις μεταξύ τους συζητήσεις, αλλά και απομβώνον ότι γίνεται μια συνεχιζόμενη προσπάθεια αποχι-

στιανοποίησης της κοινωνικής ζωής της χώρας. Ωστόσο, η Σύνοδος δεν μπορεί και στην ουσία δεν θέλει να παρέμβει στο έργο της κυβέρνησης.

Πριν εκδηλωθούν οι παραπάνω εξελίξεις, πάντως, ο Αρχιεπίσκοπος, για τον... φόβο των Ιουδαίων, είχε στείλει σε όλους τους βουλευτές το βιβλίο του «Απάντηση στα μυθεύματα του αντικληρικαλιστικού λαϊκισμού». Στην ουσία, προκειται για ένα βιβλίο που απαντά σε όλους εκείνους που κατά καιρούς έχουν ταχθεί υπέρ του χωρισμού Εκκλησίας και κράτους. Αφορμή για αυτό το ξέσπασμα του κ. Ιερώνυμου αποτέλεσε το βιβλίο του κ. Νίκου Αλιβιζάτου με τίτλο «Πραγματιστές, δημαγωγοί και ονειροπόλοι», το οποίο συμπωματικά έφτασε στα χέρια του.

Σε αυτό ο κ. Αλιβιζάτος αποκαλύπτει ότι το 2005 υπήρχε η σκέψη να επιστραφεί στην Εκκλησία η περιουσία που είχε παραχωρηθεί στο κράτος την περίοδο του αγώνα του 1821. Επίσης, η Εκκλησία θα αναλάμβανε στο εξής τη μισθοδοσία του κληρού και όλα τα λειτουργικά της εξο-

δα. Μάλιστα, θα της δινόταν για τον σκοπό αυτό περίπου δύο χρόνων για να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα. Στο βιβλίο του ο κ. Ιερώνυμος αναμεσά στα άλλα αναφέρει: «Κανείς δεν αρνείται τον εκσυγχρονισμό και την προσαρμογή της κρατικής νομοθεσίας, προκειμένου να λειτουργούν σωστά οι θεσμοί. Επιφυλάσσεται κανείς όταν με τέτοιες πρωτοβουλίες υιοθεμούνται στην πράξη οι θεσμοί οι οποίοι διαφύλαξαν και συγκροτούν το έθνος». Αυτό, υπογραμμίζει ο Αρχιεπίσκοπος, «φαιίνεται στο ότι επιχειρείται ο λεγόμενος χωρισμός "κράτους και Εκκλησίας", όταν στην πραγματικότητα αυτό λειτουργεί ως διαχωρισμός "έθνους και Εκκλησίας", που προσβάλλει την ίδια την αυτοσυνειδησία του έθνους και της πατρίδος μας». Ο κ. Ιερώνυμος στέκεται ιδιαίτερα και στην εκκλησιαστική περιουσία, τονίζοντας πως μητροπόλεις, ναοί και μονές έδωσαν και τα «ασημικά» στον αγώνα του 1821 και όποτε άλλοτε χρειάστηκε, θίγοντας να αναδείξει τη διαχρονική προσφορά της Εκκλησίας.

Παραμένει καλή η χημεία των δύο

Μπορεί να έχουν περάσει από αρκετές διακυμάνσεις, αλλά οι σχέσεις Τσίπρα-Ιερώνυμου παραμένουν καλές. Ο πρωθυπουργός, εξάλλου, από την έναρξη της θητείας του έχει καθιερώσει τακτικές επισκέψεις στην Αρχιεπισκοπή, μακριά από τα φώτα της δημοσιότητας, στις οποίες συζητά με τον Προκαθήμενο της Εκκλησίας της Ελλάδος αρκετά ζητήματα κοινού ενδιαφέροντος, όπως η αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης. Σε μία από αυτές τις επισκέψεις ο κ. Τσίπρας είχε ενημερώσει τον κ. Ιερώνυμο για τον πολιτικό όρκο του ίδιου και της κυβέρνησης.

Οι σχέσεις του κ. Τσίπρα με τον κ. Ιερώνυμο χρονολογούνται από το 2011. Τον Οκτώβριο του 2012, μάλιστα, ο Αρχιεπίσκοπος είχε προτείνει στον κ. Τσίπρα να χοροστατήσει ο ίδιος στην εξόδιο ακολουθία του πατέρα του, όταν του είχε πάρει τηλεφώνημα για να τον συλλυπηθεί, κάτι που ο τότε αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης είχε κάνει δεκτό με συγκίνηση.

«ΑΓΚΑΘΙΑ». Βέβαια, αν και ο Αλέξης Τσίπρας δεν συμπεριέλαβε το πάγιο αίτημα της Αριστεράς περί διαχωρισμού Εκκλησίας και κράτους στις κυβερνητικές προτάσεις για την αναθεώρηση του Συντάγματος, παραμένουν αρκετά «αγκάθια» μεταξύ των δύο πλευρών, που δηλητηριάζουν τις σχέσεις τους.

Ένα από αυτά είναι το ζήτημα της διδασκαλίας των Ορθοσκευτικών στα σχολεία. Ο υπουργός Παιδείας, Νίκος Φίλιπς, προσηγγίζει πριν από λίγο καιρό την κατάργηση του ομολογιακού χαρακτήρα του μαθήματος, που πλέον θα προσανατολισθεί στη θρησκειολογία, ενώ χαρακτηρίζει την αμύφωψη του προϋπόθεση για να παραμείνει υποχρεωτική η διδασκαλία του για όλους τους μαθητές. Σημείο τριβής μεταξύ της Εκκλησίας και της κυβέρνησης αποτέλεσε και η «απαγόρευση» των επισκεψών ιεραρχών στα σχολεία, κάτι που προκάλεσε την έντονη αντίδραση της Διарκούς Ιεράς Συνόδου. «Το κακό κλίμα επιβαρύνθηκε ακόμα περισσότερο, όταν ξέσπασε η συγκρούση μεταξύ της Αρχιεπισκοπής Αθηνών και του Οικουμενικού Πατριαρχείου», αναφέρουν πρόσωπα που γνωρίζουν καλά τα παρασκήνια στη Μονή Πετρακίου. Όπως λένε οι ίδιες πηγές, τα τελευταία τρία χρόνια έχουν γίνει ενέργειες από την πλευρά του Φαναρίου που χαρακτηρίζονται «εχθρικές». Ανάμεσα σε αυτές είναι η πρόθεση της Κωνσταντινούπολης να προχωρήσει στην αναβάθμιση του γραφείου της στην Αθήνα σε «πρεσβεία» και στη λειτουργία ναού του Πατριαρχείου στην πρωτεύουσα. Στο ζήτημα ενεπλάκησαν και τα υπουργεία Παιδείας και Εξωτερικών, με αποτέλεσμα αυτό να προκαλέσει την έντονη δυσαρέσκεια του Αρχιεπισκόπου

Κράτος και Εκκλησία

► Του **ΤΑΣΟΥ ΠΑΠΠΑ**

t.pappas@efsyn.gr

ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΡΑΤΟΥΣ-ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ: ΜΙΑ

παλιά και πολύ πονεμένη ιστορία. Οποτε το θέμα έρχεται με διάφορες αφορμές στο προσκήνιο, τα πνεύματα οξύνονται, η δημόσια συζήτηση εκτρέφεται, τα κόμματα δικάζονται, η κοινωνία πολώνεται και οι ιεράρχες μετατρέπονται σε κομματάρχες. Τα τελευταία χρόνια δύο φορές η κατάσταση ανάμεσα στην πολιτεία και την εκκλησία έφτασε στα άκρα. Στην πρώτη η ιεραρχία κατατρόπωσε την εκλεγμένη κυβέρνηση, στη δεύτερη η έκβαση ήταν τελείως διαφορετική. Την περίοδο 1985-87, με την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ στα ντουζίνια της και τον κόσμο της παράταξης σε κατάσταση ευφορίας, επιχειρήθηκε μια οργανωμένη προσπάθεια για να ρυθμιστεί το θέμα της εκκλησιαστικής και της μοναστηριακής περιουσίας. Ακανθώδες από τη φύση του λόγω της οικονομικής διάστασης, η οποία είναι πάντα

κρίσιμη για τους ιεράρχες, παρά τα όσα έχει διδάξει ο ιδρυτής της θρησκείας τους. Συγκροτήθηκε μια επιτροπή διαλόγου στην οποία συμμετείχαν από την πλευρά της κυβέρνησης ο τότε υπουργός Παιδείας Αντ. Τρίτσας και από την πλευρά της Εκκλησίας ο μητροπολίτης Ανθιμος (τότε Αλεξανδρούπολης) και ο μητροπολίτης Χριστόδουλος (τότε Δημητριάδος).

ΟΙ ΔΙΑΦΩΝΙΣΕΙΣ ήταν πολλές και μεγάλες. Ο Αντ. Τρίτσας είπε στους μητροπολίτες ότι «δεν εξαρτάται η νομοθετική ευθύνη της κυβέρνησης από την έγκριση της εκκλησίας». Ο Χριστόδουλος τον εγκάλωσε για «άκρατη πολιτειολογία». Η επιτροπή δεν κατέληξε πουθενά. Η κυβέρνηση όμως κατέθεσε το νομοσχέδιο στη Βουλή, το οποίο ψηφίστηκε από τους βουλευτές του ΠΑΣΟΚ, του ΚΚΕ και του ΚΚΕ Εσωτερικού - το αφήγημα περί συνεργασίας των προοδευτικών δυνάμεων δεν είχε την αήγη του παρελθόντος, αλλά ακόμη λειτουργούσε, τουλάχιστον στο επίπεδο των ψηφοφόρων. Η Νέα Δημοκρατία αποκώρησε από τη Βουλή. Το νομοσχέδιο έγινε νόμος του κράτους, ο οποίος δεν εφαρμόστηκε ποτέ. Γιατί; Ο Ανδρέας Παπανδρέου και ο τότε αρχιεπίσκοπος Σεραφείμ, που είχαν μείνει έξω από την αντιπαράθεση (τυχαία!), αποφάσισαν να το παγώσουν για να μη συνεκιστεί η ένταση. Το θύμα αυτής της υπόθεσης ήταν ο Αντ. Τρίτσας. Ο αρχηγός του και πρωθυπουργός εκτίμησε ότι δεν συνέφερε το κόμμα η συντήρηση της αντιπαράθεσης με την Εκκλησία, προφανώς γιατί η διεισδυτικότητά της στο «πράσινο» ακροατήριο ήταν (και παραμένει) μεγάλη και δεν δίστασε να θυσιάσει ένα από τα πιο δημοφιλή στελέχη του για να μη χαλάσει την καρδιά του Σεραφείμ.

Η δεύτερη μεγάλη σύγκρουση προέκυψε από μια ασήμαντη αφορμή. Η κυβέρνηση Σημίτη, εναρμονιζόμενη με τα ισχύοντα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αποφάσισε

ότι στις αστυνομικές ταυτότητες δεν ήταν απαραίτητο να αναγράφεται το θρήσκευμα. Χαμός. Η ιεραρχία ξεσπώθηκε, οργάνωσε συλλαλητήρια, ζήτησε δημοψήφισμα, ο Χριστόδουλος βροντοφώναξε «καλύτερα τουρκικό φέσι παρά παπική τιάρα», δεσπότες καταράστηκαν τον Σημίτη, παραιεκκλησιαστικοί κύκλοι, η Λούμπεν δημοσιογραφία και ο υπόκοσμος της πολιτικής τον κατηγόρησαν για πράκτορα των Εβραίων, η Νέα Δημοκρατία στήριξε αναφανδόν την ηγεσία της Εκκλησίας - ο μετέπειτα πρωθυπουργός Κ. Καραμανλής υπέγραψε υπέρ του δημοψηφίσματος -, πολλοί κορυφαίοι παράγοντες του συντηρητισμού, ο ιδιωτικός βίος των οποίων απείχε έτη φωτός από τις δημόσιες τοποθετήσεις τους, ανταποκρίθηκαν ασμένως στο κάλεσμα του αρχιεπισκόπου, το μισό ΠΑΣΟΚ ήταν αντίθετο και πολλά πρωτοκλασάτα στελέχη του συμβούλευαν τον τότε πρωθυπουργό να βάλει νερό στο κρασί του, ενώ κάποια εξ αυτών ήταν σε μυστικές επαφές με τον Χριστόδουλο. Ο Σημίτης δεν υποχώρησε και τελικώς ο ορθολογισμός νίκησε τον σκοταδισμό.

ΓΙΑΤΙ ΤΑ ΘΥΜΗΘΗΚΑΜΕ όλα αυτά; Γιατί, αν η κυβέρνηση επιμένει στο θέμα του χωρισμού Κράτους-Εκκλησίας, πρέπει να περιμένει ανάλογο ύψους επιθέσεις. Μπορεί σήμερα στην κορυφή της ιεραρχίας να βρίσκεται ένας ιερωμένος που ο δημόσιος λόγος του δεν έχει καμία σχέση με τον δημόσιο λόγο του προκατόχου του, ωστόσο δεν είναι λίγοι οι δεσπότες που θα αιτιολογήσουν δυναμικά και καθόλου χριστιανικά. Γι' αυτούς η ουδετερότητα του κράτους είναι έγκλημα καθοσιώσεως. Οργίζονται όταν ακούνε ότι θα απαλειφθεί από το Σύνταγμα η αναφορά στην επικρατούσα θρησκεία και η ερμηνεία που δίνουν στο αγαπητικό μήνυμα της Ορθοδοξίας είναι πολύ στενή, τόσο στενή που χωράει μόνο τους ίδιους και όσους συμφωνούν μαζί τους. Οι υπόλοιποι είναι αιρετικοί.

Ποια στάση θα κρατήσει η Ν.Δ.; Στις πρόσφατες προτάσεις που κατέθεσε για τη συνταγματική αναθεώρηση, το επίμαχο ζήτημα δεν περιλαμβάνεται. Ο Κυριάκος Μητσοτάκης είναι νεοφιλελεύθερος στα οικονομικά, αλλά υποστηρίζει πως είναι φιλελεύθερος στα θέματα των δικαιωμάτων. Κανονικά πρέπει να ταχθεί υπέρ του διαχωρισμού Κράτους-Εκκλησίας. Ομως δεν ελέγχει απολύτως το κόμμα του. Το σύστημα Σαμαρά, με πολλές προσβάσεις στον κομματικό μηχανισμό και την κοινοβουλευτική ομάδα, έχει άλλη αντίληψη. Το τρίπτυχο «πατρίς-θρησκεία-οικογένεια» είναι το σημείο αναφοράς του. Για να μην ξεχνιόμαστε, εκπρόσωποί του προειδοποιούσαν τους ψηφοφόρους πριν από τις εκλογές του Γενάρη του 2015 ότι «αν έρθει ο ΣΥΡΙΖΑ στην εξουσία, θα κατεβάσει τις ιερές εικόνες από τα δημόσια κτίρια». Ελπίζουμε η κυβέρνηση να μείνει σταθερή έως το τέλος. Πάντως στοίχημα δεν θα βάλουμε. Ξέρουμε τη δύναμη της Εκκλησίας, ξέρουμε επίσης και την έγνοια των κομμάτων εξουσίας να μην κάνουν πράγματα που φοβούνται πως θα δυσαρεστήσουν ευρύτερα ακροατήρια.

3. Ο ΘΕΟΣ ΚΡΥΒΕΤΑΙ ΣΤΙΣ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ

Μέσο: Η ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ

Ημ. Έκδοσης: . . .30/07/2016 Ημ. Αποδελτίωσης: . . .30/07/2016

Σελίδα: 1

► ΣΧΕΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ-ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ

Ο θεός κρύβεται στις λεπτομέρειες

**ΑΜΟΙΒΑΙΟΣ
ΣΕΒΑΣΜΟΣ
ΜΕ
ΔΙΑΚΡΙΤΟΥΣ
ΡΟΛΟΥΣ**

Τον δημόσιο διάλογο για τις σχέσεις Πολιτείας-Εκκλησίας ανοίγει η «Εφ.Συν.» με αφορμή τις προτάσεις του Αλ. Τσίπρα για την αναθεώρηση και του άρθρου 13 του Συντάγματος. Μιλούν ο υφυπ. Εξωτερικών Γ. Αμανατίδης, ο μπτροπολίτης Δημητριάδος Ιγνάτιος και ο συνταγματολόγος Γ. Σωτηρέλης. Οι απόψεις των κομμάτων, πλην Ν.Δ. που αρνήθηκε να τη δώσει. **ΣΕΛ. 2, 14-15**

3. Ο ΘΕΟΣ ΚΡΥΒΕΤΑΙ ΣΤΙΣ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ

Μέσο: Η ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ

Ημ. Έκδοσης: . . .30/07/2016 Ημ. Αποδελτίωσης: . . .30/07/2016

Σελίδα: 2

Αποψη

Για τον χωρισμό Πολιτείας και Εκκλησίας

Υπάρχουν ορισμένα ζητήματα

για τα οποία οι θέσεις της Αριστεράς αποτελούν γι' αυτήν σήμα-κατατεθέν, καθώς διαμορφώθηκαν από την πρώτη στιγμή της εμφάνισής της και την ακολουθούν σε ολόκληρη τη διαδρομή της. Στο ζήτημα των σχέσεων Πολιτείας και Εκκλησίας η Αριστερά πάντοτε -σε όλες τις εκφάνσεις της- ήταν κατηγορηματικά υπέρ του πλήρους χωρισμού των κρατικών, των δημόσιων δηλαδή, υποθέσεων από τις θρησκευτικές, τις οποίες αντιμετώπιζε πάντοτε ως ιδιωτικής φύσεως και χαρακτήρα.

Η μήτρα της Αριστεράς, από την οποία προέκυψαν οι περισσότερες εκδοχές της, είναι το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα Ελλάδος που ιδρύθηκε τον Νοέμβριο του 1918. Στο «Πρόγραμμα των σημερινών απαιτήσεων», που ψήφισε το ιδρυτικό συνέδριό του, προβλέπονταν η πλήρης εξασφάλιση της προσωπικής ελευθερίας, η ελευθερία θρησκείματος, η αναγνώριση της θρησκείας ως ιδιωτικής υπόθεσης και της Εκκλησίας ως ιδιωτικού ιδρύματος, η καθιέρωση και του πολιτικού γάμου κ.ά. Παρά τις διασπάσεις που ακολούθησαν, καμία δύναμη της Αριστεράς δεν αποστασιοποιήθηκε από αυτές τις θέσεις.

Δεν επρόκειτο για αγκύλωση και δογματισμό, αλλά για αποδοχή του αυτονόητου που έπρεπε να γίνει πράξη, καθώς η ανεξιθρησκία δεν ήταν αριστερή ανακάλυψη. Ήταν η επαναστατική κληρονομιά των αστικών επαναστάσεων και πρωτίστως της Γαλλικής. Η Αριστερά απλώς σήκωσε πάλι ψηλά τη σημαία των αγώνων της απελευθέρωσης

του ανθρώπου και προσπάθησε να τους δώσει σύγχρονο περιεχόμενο. Ενας τέτοιος αγώνας αφορά την απελευθέρωση του ανθρώπου από τον θρησκευτικό καταναγκασμό. Δεν πρόκειται για αγώνα ενάντια στη θρησκευτική ελευθερία, αλλά για πλήρη κατοχύρωσή της. Δεν πρόκειται για έλλειψη σεβασμού προς τα θρησκευτικά «πιστεύω» των πολιτών, αλλά για το ακριβές αντίθετο.

Η θρησκευτική ελευθερία καταστρατηγείται και ο σεβασμός στα θρησκευτικά «πιστεύω» παύει να υπάρχει όταν κατοχυρώνεται η δυνατότητα μιας θρησκείας να

επιβάλλεται, όχι με τη δύναμη των αξιών της, αλλά με τη στήριξη του κράτους και με θεσπισμένα προνόμια. Η πρόταση της κυβέρνησης δεν είναι ρηξικέλευθη, επιχειρεί ένα συμβιβασμό και εξορθολογισμό των διακριτών ρόλων, αλλά απέχει από τις προσδοκίες των προοδευτικών πολιτών. Κατανοούμε τις προτεραιότητες των πρωτοβουλιών που αναλαμβάνει η κυβέρνηση με βάση τη συγκυρία, αλλά οφείλουμε να τονίσουμε ότι στην αναζήτηση μιας ισορροπίας δεν πρέπει να εγκαταλειφθεί με κανέναν τρόπο το σταθερό αίτημα της Αριστεράς για τον πλήρη χωρισμό.

ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΓΡΑΦΕΙ ΤΙΣ ΘΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ

σχέσεις Πολιτείας - Εκκλησίας;

Ν.Δ.: «Αν πραγματικά ο κ. Τσίπρας ήθελε ένα νέο Σύνταγμα σε μια νέα Ελλάδα θα έπρεπε να αποδεχθεί την πρόταση του Κυριάκου Μητσοτάκη για συναινετικό καθορισμό όσο το δυνατόν περισσότερων άρθρων προς αναθεώρηση, ώστε ο λαός με την ψήφο του να αποφασίσει στις εκλογές το περιεχόμενο των αλλαγών που απαιτούνται. Αντί γι' αυτό, επιλέγει μια αέναη διβούλευση. Εφόσον το θέμα θα συζητηθεί στη Βουλή τον Μάρτιο του 2017, εμείς έως τότε δεν πρόκειται να κάνουμε καμία συζήτηση ούτε προτιθέμεθα να παίξουμε το παιχνίδι της κυβέρνησης, που δεν είναι παρά υπεκφυγή και πρόφαση συζήτησης. Γι' αυτό και δεν θα κάνουμε καμία δήλωση, ούτε για τις σχέσεις Κράτους και Εκκλησίας, πέραν του ότι το άρθρο 3 για μας είναι αδιαπραγμάτευτο και δεν πρέπει να αλλάξει».

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΣΥΜΠΑΡΑΤΑΞΗ: «Υποστηρίζουμε την ουσιαστική και ειλικρινή επαναπλαισίωση των σχέσεων Κράτους - Εκκλησίας, έτσι ώστε να αποσαφηνίζεται ο διακριτός ρόλος της Εκκλησίας, μέσα σε ένα κοινωνικό περιβάλλον πραγματικής θρησκευτικής ελευθερίας και την κατάργηση προνομίων και την εισαγωγή κανόνων

Τα κόμματα της αντιπολίτευσης έδωσαν στην «Εφ.Συν.» τις δικές τους θέσεις επί του θέματος, με εξαίρεση τη Ν.Δ. που δήλωσε πως απέχει από κάθε διάλογο εκτός Βουλής

για τη δίκαιη φορολόγηση και την αποτελεσματική αξιοποίηση της εκκλησιαστικής και μοναστικής περιουσίας. Για μας, το άρθρο 3 καταργείται και το άρθρο 13 τροποποιείται ώστε να διασφαλίζεται πλήρως η θρησκευτική ελευθερία. Η οριοθέτηση των σχέσεων με την Εκκλησία θα προβλέπεται από ειδικό νόμο».

ΠΟΤΑΜΙ: «Πιστεύουμε πως το άρθρο 3 του Συντάγματος περί επικρατούσας θρησκείας πρέπει ν' αλλάξει. Θα πρέπει να υπάρξει διαχωρισμός Εκκλησίας - Κράτους και το κράτος να είναι καθαρά κοσμικό. Επιθυμούμε να υπάρξει αλλαγή στο μάθημα των Θρησκευτικών, οι πολίτες με διαφορετικά θρησκευόμενα, πέραν της Ορθοδοξίας, να έχουν την ίδια αντιμετώπιση, η προσευχή στα σχολεία να μην είναι υποχρεωτική».

ΚΚΕ: «Έχουμε στο παρελθόν καταθέσει στη Βουλή και πρόταση νόμου για τον πλήρη διαχωρισμό του Κράτους από την Εκκλησία. Ουσιαστικά ο διαχωρισμός αυτός είναι ένας αστικός εκουχρονισμός, ο οποίος έχει θεομοθετηθεί εδώ και αιώνες σε άλλα καπιταλιστικά κράτη και αφορά την ελευθερία συνείδησης, καθώς δεν θίγει σε τίποτα το δικαίωμα των θρησκευομένων να ασκήσουν

ελεύθερα και ακώλυτα τα θρησκευτικά τους καθήκοντα».

ΕΝΩΣΗ ΚΕΝΤΡΩΝ: «Η Ένωση Κεντρώων είναι ξεκάθαρα υπέρ της ανεξίθρησκιας, δίχως αστερίσκους και εξαιρέσεις, στηρίζει ωστόσο την επίσημη θρησκεία και την Εκκλησία της Ελλάδος. Θεωρούμε προαιρετική την αναγραφή του θρησκευόμενου σε οποιοδήποτε δημόσιο έγγραφο και αναπόκειται στην προσωπική βούληση του καθενός το αν θα το εκκράσει με τέτοιο τρόπο ή όχι. Αντίστοιχα ξεκάθαρες είναι και οι θέσεις μας απέναντι στη δίωξη θρησκευτικών μειονοτήτων, την οποία και δεν ανεχόμαστε. Καυτηριάζουμε κατά κανόνα ανθρώπων της Εκκλησίας (παράνομος πλουτισμός, κακοδιαχείριση στα οικονομικά ενοριών και μητροπόλεων, φιλοξενίες πολιτικών προπαγάνδων κ.ά.). Ωστόσο, η Εκκλησία δεν είναι μόνο τα μέγιστα μερίδια του κλήρου, καθώς έχει προσφέρει τα μέγιστα αυτά τους αιώνες. Δεν μπορεί, όμως, υπό οποιοσδήποτε συνθήκες να διαδραματίζει ρόλο εμπερρός σε ζητήματα που αφορούν εξωτερική πολιτική, άμυνα, διαχείριση δημοσίων οικονομικών και σε τομείς όπου η πολιτεία εκπροσωπείται ξεκάθαρα από τα αρμόδια όργανά της, τόσο σε τοπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο».

Αμοιβαίος σεβασμός και διακριτοί ρόλοι

Γ. Αμανατίδης, υφυπουργός Εξωτερικών

«Η ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ για τη συνταγματική αναθεώρηση αποτελεί μία προσπάθεια περαιτέρω εναρμόνισης του υφιστάμενου νομικού πλαισίου με τις σύγχρονες κοινωνικές και πολιτισμικές ανάγκες. Υπό αυτό το πρίσμα, έχουν τεθεί στα ζητήματα προς διαβούλευση για την επικείμενη συνταγματική αναθεώρηση και οι σχέσεις της Πολιτείας με την Εκκλησία. Οι δύο άξονες του διαλόγου είναι ο αμοιβαίος σεβασμός και οι διακριτοί ρόλοι των δύο θεσμών με σκοπό να διασφαλιστούν η θρησκευτική ελευθερία και τα ανθρώπινα δικαιώματα των πολιτών. Αλλωστε, σήμερα η συνεργασία μεταξύ Πολιτείας και Εκκλησίας είναι πιο επιτακτική από ποτέ, αν σκεφτεί κανείς ότι παγκόσμιες προκλήσεις, όπως η προσφυγική κρίση και ο θρησκευτικός εξτρεμισμός, μας φέρνουν όλους αντιμετώπιους με την ανάγκη αναστοχασμού απέναντι στις αρχές της αγάπης, της αλληλεγγύης, του αλληλοσεβασμού, που διέπουν κατά κόρον την Ορθοδοξία.

Το θεμελιώδες άρθρο για τη θρησκευτική ελευθερία και τη σχέση της Πολιτείας με τις θρησκευτικές κοινότητες (συμπεριλαμβανομένης και της Ορθόδοξης Εκκλησίας) είναι το άρθρο 13 του Συντάγματος, βάσει του οποίου η Ελληνική Δημοκρατία οφείλει να εγγυάται και να προστατεύει τη θρησκευτική ελευθερία. Βάσει αυτού, θα πρέπει να εξετάζεται το άρθρο 3, το οποίο επιτελεί δύο κύριες λειτουργίες: αφενός διασφαλίζει τη θέση του Οικουμενικού Πατριαρχείου και αφετέρου προχωρά σε μια δι-απίστωση με όρους ιστορικούς, πολιτισμικούς, αλλά και αριθμητικούς, της θέσης της Ορθοδοξίας στην Ελλάδα.

Αυτή η θέση σε καμία περίπτωση δεν απειλείται, ούτε απομεινώνεται με την κυβερνητική πρόταση για τη συνταγματική αναθεώρηση. Το αντίθετο μάλιστα.

Στον αντίποδα, οι νομικές και άλλες σχέσεις μεταξύ των δύο θεσμών ακολουθήσαν εδώ και χρόνια την εξελικτική πορεία αντίστοιχων σχέσεων που υφίσταντο (και υφίστανται) σε άλλα ευρωπαϊκά κράτη. Αυτό που απομένει τώρα είναι ο εξορθολογισμός των διακριτών ρόλων, προκειμένου αυτοί να αποκρυσταλλωθούν και να αποτυπωθούν πλήρως».

«Η ΠΡΩΤΗ ΕΝΤΥΠΩΣΗ για την εξαγγελία του πρωθυπουργού, ως προς μια νέα ρύθμιση των σχέσεων Κράτους - Εκκλησίας, είναι ότι ο ΣΥΡΙΖΑ υιοθετεί πλέον, και σε αυτό το ζήτημα, μια συμβιβαστική (και μάλλον συντηρητική) στάση. Η παλαιά ριζοσπαστική ρητορεία περί "χωρισμού Κράτους - Εκκλησίας" εγκαταλείπεται (όπως είχε συμβεί παλαιότερα, με παρεμφερή επικριματολογία, και από το ΠΑΣΟΚ) και η όλη προσπάθεια επικεντρώνεται πλέον αμύχλινα στο να συνδυαστεί η θρησκευτική ουδετερότητα του κράτους με τη διατήρηση, "για ιστορικούς και πρακτικούς λόγους", του όρου "επικρατούσα θρησκεία".

Στο σημείο αυτό, πάντως, είναι νομικά χρήσιμες κάποιες ειδικότερες επισημάνσεις: Ο χωρισμός Κράτους - Εκκλησίας δεν είναι απλώς ένα ζήτημα που άπτεται του κράτους δικαίου και του πολιτικού φιλελευθερισμού. Η ύπαρξη μιας θρησκείας εν είδει κρατικής ιδεολογίας και μιας Εκκλησίας με ιδιαίτερο καθεστώς και ιδιαίτερα προνόμια θέτει πρώτα και πάνω απ' όλα ζήτημα δημοκρατίας και γι' αυτό έχει εγκαταλειφθεί σε όλα τα θεσμικώς προηγμένα κράτη της Ευρώπης. Από εκεί και πέρα, όμως, δεν υπάρχει μία μόνο αντιμετώπιση του θέματος, στη λογική του άσπρου-μαύρου. Πέρα από τον -ιστορικά διαμορφωμένο- στεγανό και σχεδόν εκθρικό χωρισμό Κράτους - Εκκλησίας, όπως Γαλλίας, υπάρχουν και πολλές άλλες παραλλαγές, που κινούνται κατά κανόνα στο πλαίσιο μιας ευμενούς ουδετερότητας απέναντι στις υπάρχουσες Εκκλησίες (κρατούσες ή μη).

Η ουδετερότητα αυτή συναρτάται ευθέως με τις ιδιαίτερες συνθήκες και τη νομική πραγματικότητα της κάθε χώρας, με μεγάλη ποικιλία σχετικών ρυθμίσεων, τόσο σε συνταγματικό όσο και σε νομοθετικό επίπεδο (ενώ στις χώρες όπου επικρατεί η Καθολική Εκκλησία η συνήθης εξειδίκευση των συνταγματικών επιταγών γίνεται με "κονκορδάτα", δηλαδή συμφωνίες μεταξύ κρατών και Βατικανού).

Το ζητούμενο, λοιπόν, από μια συνεπή δημοκρατική συνταγματική πολιτική, θα ήταν να ευρεθεί το πλέον πρόσφορο για τη χώρα μας σύστημα χωρισμού, αλλά χωρίς αγνόηση ή υπιτίμηση μιας σημαντικότητας συνιστώσας της εθνικής και πολιτιστικής μας παράδοσης. Υπό αυτό το πρίσμα, η πλέον καθαρή λύση είναι, νομίζω, μια διατύπωση σαν αυτήν του Συντάγματος της Ισπανίας, που προβλέπει μάλιστα ότι "δεν υπάρχει επίσημο θρησκευτικό δόγμα του κράτους", προσθέτει, όμως, ότι: "Οι δημόσιες αρχές θα λαμβάνουν υπόψη τις θρησκευτικές πεποιθήσεις της ισπανικής κοινωνίας και θα διατηρούν τις ανάλογες σχέσεις συνεργασίας με την Καθολική Εκκλησία και τα άλλα δόγματα". Αν όμως επιλεγεί, για λόγους ανασθεωρητικής τακτικής και πολιτικών ισορροπιών, η άποψη λύση που προτείνει ο πρωθυπουργός, επιβάλλεται τουλάχιστον μια ερμηνευτική δήλωση (ανάλογη με αυτήν περί αναρρησιών συνειδήσεως), με την οποία θα διευκρινίζεται ρητά και με σαφήνεια ότι καμία κρατική αρχή δεν θα μπορεί να χρησιμοποιεί τη συνταγματική διάταξη περί "επικρατούσας θρησκείας" σαν περιορισμό των ατομικών δικαιωμάτων».

«Αναγκαίο, αλλά άτολμο βήμα»

Γιώργος Χ. Σωτηρέλης, καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Αθηνών

ΑΠΕ-ΜΠΕ / ΟΡΕΣΤΗΣ ΤΑΝΑΠΙΩΤΟΥ